

پیک کتابدار

شماره بیست و ششم تیر ماه سال 1391 کانون توسعه فرهنگی کودکان

آغاز سخن

کتابداران عزیز

در فصلنامه پیک توسعه در آغاز سخن چند کلامی با عنوان « آموختن برای به کار بستن است » نوشته بودم .

انشاءا.. آن را با دقت خوانده اید.

در پیک کتابدار این ماه مطالب مطرح شده درباره نشریه های کتابخانه ها است. شما به خوبی می دانید یک نشریه آینه تمام نمای فعالیت ها و نوع نگرش صاحبان آن نشریه است.

دست آورد سال های آموختن و تجربه کردن باید بتواند ما را در تمام جنبه های زندگی فردی و اجتماعی به مرحله بالاتری برساند، به ویژه آن که شما به عنوان کتابدارانی مسئول، قرار است آموزش هائی را که دیده اید به مخاطبان خود، کودکان و نوجوانان، جوانان و والدین به ویژه مادران و دیگر مخاطبان انتقال دهید. اگر ابتدا خودتان آموخته هایتان را به کار نبندید چه انتظاری از دیگران می توانید داشته باشید .

تهیه نشریه کتابخانه یکی از فعالیت شماس است که باید بازتاب جنبه های گوناگون زندگی کتابخانه و روستای شما باشد و مشارکت، خلاقیت، تنوع مطلب، هنر، نگارش صحیح و رعایت نکات لازم در تهیه یک نشریه خوب در آن رعایت شود و خواننده بتواند در جریان فعالیت های شما قرار بگیرد.

یادمان باشد ما از راه اطلاع رسانی در هر شکل از جمله نشریات از زندگی هم باخبر می شویم و می توانیم به یکدیگر یاری برسانیم.

امیدوارم از این به بعد هیچ کتابخانه ای بدون نشریه و البته با مشخصات ذکر شده در بالا نداشته باشیم .

موفق باشید

سخنی درباره نشریه های کتابخانه ای

از حدود دو سال پیش ، بعد از چهارمین دوره آموزش کتابداران ، قرار شد هر کتابخانه ای فصلنامه ای تهیه کند و بعد ما از میان مطالب این نشریات نشریه ای دیگر تهیه کنیم که اخبار و گزارش های همه کتابخانه ها را در برگیرد. تاکنون بعضی کتابخانه ها حتی یک شماره هم نشریه تهیه نکرده اند ، مثل کتابخانه روستای گنجه یا کتابخانه فهرج ، بعضی هم مثل کتابخانه کلنگانه ، دهک و بغرویه مرتب نشریه شان را تهیه کرده اند و برای ما فرستاده اند. برخی از کتابخانه ها هم گاهی نشریه ای فرستاده اند و خیلی مرتب نبوده اند. به هر حال باز هم امیدواریم همه کتابداران آنچه را در آن دوره آموخته اند به کار گیرند و نشریه شان را با همکاری اعضای کتابخانه تهیه کنند .

با بررسی نشریاتی که به دستمان رسیده است ، ذکر چند نکته لازم به نظر می رسد :

- هرگاه مقاله ای را از کتابی برمی دارید و نقل می کنید حتماً منبع آن را به طور کامل بنویسید . نام کتاب یا مقاله ، نام نویسنده ، مترجم و...

وقتی مقاله پزشکی یا روانشناسی استفاده می کنید حتماً سعی کنید از منابع دست اول و معتبر باشد ، چون مسائل پزشکی و روانشناسی با سلامت افراد مرتبط است .

- هدف ما از تهیه نشریه کتابخانه ای این بود که اتفاقاتی که در کتابخانه می افتد و فعالیت های کتابخانه ای در نشریه منعکس شود. مخصوصاً فعالیت های مرتبط با ترویج خواندن. معرفی کتاب یا گزارش های کتابخوانی دسته جمعی و تجربیات مختلف کتابدار و اعضای کتابخانه در این زمینه.

- بیشتر فصلنامه هایی که به دست ما رسیده است ، شامل مطالب متفرقه است. بهتر است بیشتر تمرکز روی منطقه و کتابخانه باشد.

- وقتی محلی را معرفی می کنید ، به جای استفاده از صفت های متعدد اطلاعاتی به خواننده بدهید که به کار او بیاید.

در زیر به عنوان نمونه دو بخش از دو فصلنامه را می خوانیم :

از هر دو بخش اخبار کتابخانه را انتخاب کرده ایم :

1- کتابخانه کلنگانه – نام نشریه سوشیانس شماره 6 زمستان 1390

در طول زمستان 90 اخبار متفاوتی در کتابخانه ما جریان داشته از جمله . جشن تولد رسول ا... ، جشن انقلاب ، جشن تولد

ده سالگی کانون توسعه فرهنگی کودکان ، انتخابات میرنوروزی ، مراسم درختکاری و کارگاه محیط زیست ، گل کاری در باغچه کتابخانه ، مسابقه سبزه سبز کردن ، نام گذاری رسمی کلاس قرآن کتابخانه مان به نام فاطمه الزهرا (س) از طرف تبلیغات اسلامی شهرستان دورود.

و اکنون مشروح اخبار در روز 19 بهمن به مناسبت میلاد رسول ا... خانمهای عضو کتابخانه روستای کلنگانه یک جشنواره کیک و شیرینی برپا کردند که واقعاً زیبا و دوست داشتنی بود.

جشن انقلاب به همراه کودکان و مادران روستا در روز 23 بهمن برگزار شد که برنامه های اجرا شده در این جشن همگی فی البداهه و بدون آمادگی قبلی بود و این خود نشان از پیشرفت بچه های کتابخانه در تمامی ابعاد روحی و شخصیتی شان بود.

یکی از اخبار مهم کتابخانه جشن تولد کانون بود که در روز 27 بهمن برگزار شد. میلاد صلح و دوستی و تولد کانونی که تمام تلاشش ترویج دانش همراه با محبت است .

انتخابات میرنوروزی مراسمی است که هر ساله کتابخانه ما آن را برگزار می کند. امسال هم سومین دوره آن برگزار شد.

امسال چهره حیاط کتابخانه با سالهای گذشته فرق کرده و با کمک اعضاء آن را سرسبز خواهیم کرد.

در اواخر بهمن 90 از طرف تبلیغات اسلامی شهرستان دورود به جلسه قرآن کتابخانه ما عنوان حافظ قرآن فاطمه الزهرا داده شد و قرار شده است تسهیلاتی هم برای تجهیز ما به علم روز دنیای قرآن داده شود، وسایلی همچون کامپیوتر ، نرم افزار های جدید قرآنی و غیره.

2- کتابخانه بفرویه - نشریه داخلی

روز 2 اردیبهشت ماه که روز جهانی زمین پاک نام گذاری شده بود بچه ها درباره اینکه « چگونه محیط زیست خود را سالم و تمیز نگه بداریم » مقاله ای نوشتند و به کتابخانه آوردند و بعد دور هم نشستند و درباره کره زمین که امروزه خیلی آلوده شده و برای سلامت انسانها خطرناک است صحبت کردند و من به آنها گفتم که یکی از بهترین راههایی که می شود با آن زمین را پاک نگه داشت بازیافت مواد است بازیافت یعنی اینکه زباله های خشک و تر را از هم جدا کنیم خیلی از زباله ها مثل قوطی های کنسرو ، شیشه های نوشابه های خانواده را می توان با آن کاردستی های قشنگی درست کرد.

روز 12 اردیبهشت که روز شهادت استاد مطهری (روز معلم) نام گذاری شده است. استاد مرتضی مطهری یک معلم دلسوز

و از دانشمندان اسلامی بود او کتاب های زیادی نوشته است کتاب هایی درباره قرآن ، تاریخ اسلامی، خداشناسی ، پیامبران و امامان ، شهید مطهری همچنین کتابی به نام داستان راستان نوشته است که سالهای زیادی است که بچه ها از خواندن این داستان لذت می برند به همین خاطر روز شهادت استاد مطهری روز معلم نامگذاری شده است .

روز 25 اردیبهشت که روز بزرگداشت فردوسی نامگذاری شده است بچه های پنجم ابتدائی همراه معلمشان به کتابخانه آمدند و درباره فردوسی و تنها اثر ارزشمند او که کتاب شاهنامه است برای بچه ها صحبت کرد و یکی از داستانهای شاهنامه به نام بیژن و منیژه را در کتابخانه برای بچه ها خواند و بچه ها از این داستان خیلی لذت بردند .

ارزیابی کتاب

دراین شماره ارزیابی دو کتاب زیست محیطی و فعالیت های مرتبط با آن را می آوریم که نمونه های خوبی از این نوع کار در کتابخانه های ماست. در ادامه روش هایی برای آموزش مسائل زیست محیطی به کودکان را، که برگردانی از یک متن خارجی است، و همچنین تجربه کتابداری ایرانی را دراین زمینه می خوانید.

کتابخانه: بفروئیه

کتابدار: عصمت برزگر

دوزیستان ، نوشته: حسین فتوحی، تهران: نشر زلال

خلاصه کتاب: کتابی علمی درباره دوزیستان، به ویژه قورباغه، خصوصیات و طرز زندگی آن ها.

گروه سنی مخاطب: سال های آخر دبستان

شرح جلسه و فعالیت های مرتبط با آن:

روز یکشنبه یکی از بچه ها، که قورباغه ای گرفته و آن را در سطلی کوچک انداخته بود، به کتابخانه آمد و در سطل را برداشت و به من گفت: «عصمت ببین!» و وقتی من داخل سطل را نگاه کردم، یک لحظه ترسیدم و گفتم: «قورباغه!» بعد محسن گفت: «بیا روی قورباغه آزمایش کنیم و ببینیم داخل بدن آن چه چیزهایی هست!» ولی من گفتم: «نه، این کار را نکن» و این کتاب را انتخاب کردم و گفتم: «بیایید درباره قورباغه چیزهایی بدانیم.» نیم ساعت بعد 7 نفر دیگر از پسر بچه ها به کتابخانه

آمدند، باهم کتاب را خواندیم و بعد قورباغه را آزاد کردیم.

نتیجه ارزیابی: زبان ساده و قابل فهم، و کتاب دارای تصاویری از قورباغه ها و سایر دوزیستان بود. بچه ها چیزهای زیادی از زندگی دوزیستان یاد گرفتند.

نظرما: هرچند موضوع این کتاب مستقیماً محیط زیست و حفاظت از آن نیست، برخورد آگاهانه خانم برزگر مطالعه آن را تبدیل به فعالیتی زیست محیطی کرده است. او با دیدن قورباغه در سطل، به جای این که کودک را با سطلش از کتابخانه بیرون کند، برای جلوگیری از کشتن و تکه پاره کردن قورباغه برای دیدن درون آن، کنجکاو این کودک را به جهت درستی هدایت کرده، به طوری که او هم پاسخ پرسش های خود را گرفته و هم دست آخر با آزاد کردن قورباغه نشان داده است که با پی بردن به شگفتی ها و پیچیدگی های خلقت این موجود به ظاهر زشت و ناچیز، ارزش آن برای طبیعت و حق آن برای زندگی در محیط زیست طبیعی اش آگاه شده است.

کتابخانه: فهرج

کتابدار: زهرا رکن آبادی

زنده باد زاینده رود، نوشته: مهرنوش ضیاء شهابی، تصویرگر: طاهره محبی، تهران: انتشارات فنی ایران، 24 صفحه.

خلاصه کتاب: زاینده رود از دامنه کوه های بختیاری جاری می شود و آبی پاک و زلال دارد. دوایل بختیاری چهارلنگ و هفت لنگ از آب این رود دام های خود را سیراب می کنند و رود پس از عبور از محل زندگی این دوایل به جلگه می ریزد و به شهر زیبای اصفهان می رسد. ولی امروزه این آب بر اثر بی توجهی مردم تیره و کثیف شده است.

پیام کتاب: با آلودگی آب جان بسیاری از موجودات گرفته می شود.

گروه سنی مخاطب: دبستان و راهنمایی

شرح جلسه کتابخوانی و فعالیت های مرتبط با آن:

در پی خواندن این کتاب، 25 نفر از بچه ها برای پاکسازی محیط زیست داوطلب شدند. بچه ها را به گروه های 5 نفره تقسیم کردیم که هر گروه یک سرگروه داشت. آن ها خیابان ها و محله های اطراف کتابخانه را تمیز کردند و علاوه بر آن به درخانه ها

رفتند و با ساکنان آن ها صحبت کردند که زباله نریزند. بچه ها این کار را با شور و شوق فراوانی انجام دادند و خانواده ها وقتی کار بچه ها را دیدند، خودشان نیز به آن ها کمک کردند.

نتیجه ارزیابی: در این جلسه کتابخوانی، بچه ها یاد گرفتند وقتی برای تفریح به طبیعت می روند، زباله نریزند و آب های جاری مثل رودها و نهرها را کثیف نکنند، زیرا با ریختن زباله جان موجوداتی را که از آن استفاده می کنند، به خطر می اندازند.

نظرها: کتابی که خانم رکن آبادی انتخاب کرده است، موضوعی درخصوص حفاظت از محیط زیست دارد و فعالیت پس از آن نیز به این موضوع مرتبط است. فعالیت عملی پس از خواندن کتاب های زیست محیطی بسیار سازنده است و باعث ماندگاری پیام کتاب در ذهن خوانندگان می شود.

این فعالیت هرچند بسیار ارزشمند و قابل تحسین است، نخستین فعالیت زیست محیطی در کتابخانه های ما نیست و در طول سالیان فعالیت های بسیاری در این زمینه در کتابخانه های ما صورت گرفته است که ایجاد فضای سبز در اطراف کتابخانه در روستاهای دهک و خور و جمع آوری زباله در روستای اورامان تخت و کاشتن نهال در بیشتر کتابخانه ها در روز درختکاری از آن جمله بوده است. همچنین باید از برنامه منظم مطالعه کتاب های زیست محیطی در کتابخانه دهک یادکنیم که خانم معصومه محمدپور آن را آغاز کرده، کتابداران بعدی آن را ادامه داده و خانم مقری هنوز آن را اجرا می کند، که امیدواریم این مطالعات نیز با فعالیت های عملی دنبال شود.

شناخت روش های آموزش محیط زیست به کودکان، عاداتی که باید نهادینه شود

پژوهشگران معتقدند بهترین شیوه نهادینه کردن عادات های مثبت، آموزش، آن هم آموزش این عادت ها از دوران کودکی است. حفاظت از محیط زیست هم عاداتی است که باید از کودکی آموخته شود تا به یک باور ذهنی تبدیل شود. این باور کودک را موظف می کند تا از یگانه زیستگاهی که در آن زندگی می کند به بهترین وجه ممکن پاسداری کند. آنچه در پی می خوانیم نکاتی ساده و عملی برای آشنا کردن کودک با محیط زیست و حفاظت از آن است.

استفاده بهینه از کاغذ ؛

نقاشی کردن یکی از نخستین مهارت ها و علایق کودکان است. اغلب کودکان به محض آنکه بتوانند قلم به دست بگیرند، نقاشی می کشند. بنابراین نخستین آموزش ها باید از همین نقطه آغاز بشود. به کودک توضیح بدهیم مدادی که با آن نقاشی می کند چگونه ساخته شده است. سپس به او یاد بدهیم که با استفاده بهینه از مداد رنگی ها و نتراشیدن بی رویه آنها،

می تواند به حفاظت از جنگل ها و درختان کمک کنند .

بازیافتی ها را دریابیم؛

با جمع آوری وسایل دورریختنی منزل یا وسایل شخصی فرزندان و استفاده مجدد از آنها مساله بازیافت و جمع آوری زباله ها را به او بیاموزیم. به طور مثال با کمک فرزندان قوطی های نوشابه را جمع کنیم. آنها را بشوییم و با بریدن در آنها، از این قوطی ها جاقلمی برای روی میز تحریر فرزندان درست کنیم. از این قوطی ها یا ظرف های پلاستیکی مواد شوینده می توانیم به عنوان گلدان هم استفاده کنیم.

بازی با طبیعت؛

برای آنکه کودک را با طبیعت و وجود موجودات مختلف در طبیعت یا نعمت های طبیعی مثل باران آشنا کنیم، بازی ها و آزمایش های ساده ای را همراه او انجام بدهیم. مثلاً هنگام بارش باران ظرف های خالی مواد شوینده، بطری های خالی شیر و ... را جلوی پنجره یا حیاط بگذاریم تا آب باران داخل شان جمع شود. سپس از فرزندان بخواهیم با آب باران جمع شده در این ظرف ها، گلدان های منزل را آبیاری کند. این آزمایش به صورت ساده و عملی جمع شدن آب باران در دریاها و اقیانوس ها را به کودک نشان می دهد. علاوه بر این او را با فواید نزولات آسمانی آشنا می کند.

حفاظت از انرژی را بیاموزیم؛

چند لحظه قبل از شروع برنامه مورد علاقه او تلویزیون یا رادیو را از برق بیرون بکشید. در جواب اعتراض او توضیح بدهید که اگر از انرژی برق یا هر انرژی دیگری بی رویه استفاده کنیم، هنگام نیاز ضروری به آن، این انرژی را در اختیار ما نخواهد بود. تلویزیون یا رادیو را روشن کنید تا این نبودن برق و لذت داشتن برق و تماشای تلویزیون در ذهن او بماند. درباره انواع انرژی، شیوه های تولید آن و ... برای او توضیح بدهید.

دانه بکاریم؛

برای آنکه فرزندان مفهوم حفاظت از خاک و آب را به درستی دریابد، همراه او باغبانی کنیم. با کاشتن تخم سبزی ها یا دانه هایی مثل آفتابگردان در حیاط منزل یا گلدان او را با مراحل رشد گیاه، نیاز گیاه به خاک خوب، آب سالم، نورخورشید و ... آشنا کنیم. برای درک بهتر او، بهتر است یک نمونه کوچک را با خاک نامناسب (مثل خاک آغشته به نفت) یا آب ناسالم (آب مخلوط شده با مواد شوینده) رشد بدهیم تا کودک به خوبی تاثیر

آلودگی آب و خاک بر گیاهان را ببیند. مقایسه گیاه سالم و بیمار مفاهیم را به خوبی به او می آموزد. بازدید از گلخانه ها و پارک ها ارتباط او را با محیط زیست بیشتر می کند.

با آشغال ها بازی کنیم؛

آموزش جداکردن زباله های خشک و تر و جمع آوری و دفع زباله ها نکته دیگری است که باید به خوبی به کودک آموخته شود. برای این کار چند کیسه زباله انتخاب کنیم و آن را در محل مناسبی بگذاریم. روی هر کیسه با برچسب، نوع زباله ای را که باید درون آن بریزیم مشخص کنیم. مثلاً مواد پلاستیکی ، قوط های فلزی ، ظرف های شیشه ای و کاغذ (برای جلوگیری از آلودگی بهتر است فقط زباله های خشک را برای این کار جمع آوری کنیم). سپس از فرزندان بخواهیم تا برای جمع آوری و تفکیک زباله ها ما را همراهی کند. به این ترتیب او را با مساله جمع آوری ، تفکیک و دفع صحیح زباله آشنا کرده ایم .

کاردستی بسازیم؛

ابتدا برای فرزندان توضیح بدهیم که پارچه، چوب، کاغذ و... چطور تهیه می شوند. سپس با استفاده از پارچه های اضافی برای او وسایل مختلفی مثل عروسک، جاجورابی، جامدادی و... بسازیم. هر چقدر با استفاده از مواد به ظاهر دورریختنی مثل کاغذ، پارچه، چوب، پلاستیک (مثل ظرف های خالی مواد شوینده) و... وسایل جدید بسازیم به همان نسبت ارزش مواد را به فرزندان آموخته ایم. از طرفی به او می آموزیم که به جای آشغال سازی می توان از موادی که به ظاهر دورریختنی به نظر می رسند، وسایل قابل استفاده ساخت.

یک روز بدون انرژی؛

ماهی یک بار، روز بدون انرژی در منزل اعلام کنیم. در این روز خاص بازی با اسباب بازی ها یا استفاده از وسایل برقی یا باتری دار، تماشای تلویزیون و... استفاده از تلفن همراه و... ممنوع است. در این روز فقط باید از وسایلی که با انرژی کار نمی کنند، استفاده کنیم (مثلاً بازی با اسباب بازی های غیربرقی و بدون باتری و...). با این کار فرزندان ارزش و اهمیت انرژی ها، جایگاه آنها در زندگی امروز و ضرورت حفظ این منابع و جلوگیری از به هدر رفتن این منابع با ارزش را می آموزد.

گردش علمی؛

هفته ای یک بار گردش علمی ترتیب بدهیم یا اینکه در برنامه های تفریحی خانواده، آموزش های علمی را به طور غیرمستقیم بگنجانیم.

مطالعه:

با خرید کتاب های علمی درباره طبیعت، حیات وحش، حفاظت از محیط زیست، زباله ها و راه های بازیافت و دفع زباله و... او را به طور غیرمستقیم به سوی آشنایی با مفاهیم علمی و شیوه های حفاظت از محیط زیست سوق می دهیم. فراموش نکنیم برای مطالعه فرزندان را اجبار نکنیم؛ همین که کتاب ها را در معرض دید او بگذاریم و همراه او برای خرید کتاب به کتابفروشی برویم، کافی است.

برگردان:

مهتاب خسروشاهی

منبع: سایت سازمان حفاظت محیط زیست

<http://www.irandoe.org>

طبیعت، تخیل، کتاب سازی

کودکان را به جایی سرسبز در کنار کتابخانه بردم و از آن ها خواستم راحت و آسوده دراز بکشند، چشم های شان را ببندند، بدن های شان را رها کنند، در خیال خود قاصدک بشوند و آماده باشند تا من آن ها را فوت کنم.

به هوا رفتند، چرخیدند، دنبال هم گذاشتند تا به بالای درختان رسیدند. هرکس می گفت که از آن بالا چه می بیند و چه حسی دارد و آسمان چه شکلی است. بعد ساکت شدند و گوش دادند. صدای باد، حشرات، پرنده ها، آدم ها و ماشین ها را شنیدند و درباره شنیده های شان حرف زدند. نوازش نسیم را حس کردند. بعد که قاصدک ها از سفر برگشتند از آن ها خواستم درباره زیبایی های طبیعت حرف بزنند و این که چه چیزی این زیبایی را خراب می کند. کودکان تازه ته سیگار، پلاستیک ها، بطری آب، پوسته های شکلات و را دیدند که روی چمن ها در آب بود و فهمیدند که این ها اضافی هستند و طبیعت را آلوده می کنند.

بعد از آن ها خواستم به خودشان نگاه کنند و درباره آن چه زیبایی خودشان را از بین می برد گفت وگو کنند. سرانجام به این نتیجه رسیدند که سادگی و تمیزی، زیبایی می آفریند. سپس به کلاس آمده و آن چه را آن روز آموخته بودند به صورت قصه نوشتند و نقاشی کردند و کتاب آکاردئونی درست کردند.

این فعالیت را **نیره آقانه رانی** در کتابخانه علامه امینی اصفهان اجرا کرده است.

منبع: <http://.ketabak.org>

تهیه شده در کانون توسعه فرهنگی کودکان

به کوشش: فرمهر منجزی - شاهده سعیدی

حروفچینی و صفحه آرایی: الهام تاجیک

نشانی: خیابان استاد مطهری، خیابان فجر، کوچه کامیاب، پلاک 3

تلفن: 88827035

تلفکس: 88344465

شماره ثبت: 15311

Web site: www.ccdc.ir

Email: info@ccdc.ir